

ƏLİLLİYİ OLAN UŞAQLARDA AQRƏSSİV DAVRANIŞIN KORREKSİYASINDA İNKLÜZİV TƏHSİLİN ROLU

ZÜLFİYYƏ RÜSTƏMOVA

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

rustamovazulfyya@gmail.com

Açar sözlər: aqressiya, davranış, inkluziv təhsil, əlillik, özünüqiymətləndirmə, pozuntu

Təhsil almaq cinsindən, irqindən, dilindən, dinindən, etnik mənsubiyyətindən, sağlamlıq imkanlarının məhdud olmasından və s. asılı olmayaraq hər bir uşağın hüququdur. Bütün uşaqlar oxuya bilər. Həmçinin də sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün münasib şərait yaradıldıqda gözəl nəticələr əldə etmək mümkündür.

Pozuntular və əlillik həmişə olub və olacaqdır. Bu çox zaman əlilliyi olan insanlarda normal həyat fəaliyyətini çətinləşdirir. Lakin bu çətinlik yalnız onlarda olan pozuntularla bağlı deyildir. Çox zaman cəmiyyətin rolu bu məsələdə böyükdür. Belə bir yanaşma mövcuddur ki, əlilliyə münasibətdəki mövqe və onlara qarşı yönəldilmiş diskriminasiya cəmiyyətin “əməlidir” (1, səh.7). Bunun sağlamlıq pozuntusu ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Əlilliyi olan şəxs bədənin hər hansısa bir üzvü və ya beynin imkanları baxımından nisbətən məhduddur. Bu pozuntu hesab olunur. Lakin bunlar insanı insanlıqdan çıxarmır. Təəssüf ki, bir çox insanlar əlilliyi olan şəxsləri olduğu kimi qəbul edə bilmirlər. Bunlar isə əlilliyi olan uşaqlarda aqressiv davranışların yaranmasına gətirib çıxarır. Bildiyimiz kimi, aqressiya - özünə qarşı bu cür münasibəti arzulamayan canlıni təhqir etmək və ya ona zərər yetirmək məqsədilə edilmiş istənilən hərəkətdir. Aqressiyanı yaradan, həmçinin onu tənzimləyib saxlayan sosial situasiya və faktorları öyrənmək vacibdir. Aqressiyanın bir çox növləri vardır: fiziki, verbal, dolay, autoaqressiya, oyun zamanı aqressiya və s. Aqressiyanın bütün növləri əlilliyi olan uşaqlarda bu və digər şəkildə özünü göstərir. Məsələn, bəzən sinifdə uşaq ələ

salınır, lağ olunur, “parodiya” obyektinə çevrilir. Bu isə həmin uşaqda cəmiyyətə qarşı aqressiya yaratmağa başlayır. Bu zaman uşaq ya özünəqapanır (autoaqressiya), ya da həmişə qəzəblə, kinayəli cavablar verir, kobud zarafatlar edirlər. Acınacaqlısı odur ki, bu məsələdə təkcə sinifdəki uşaqlar deyil, həmçinin valideynlər və müəllimlərin də rolunun olmasıdır. Halbuki onlara bərabər hüquqlu insanlar kimi yanaşılsa, aqressiyaları təhsilə istiqamətlənsə, cəmiyyət üçün yararlı vətəndaşlar olarlar.

Müasir dövrdə əlilliyə sosial yanaşmanın anlaşılması və bunun qəbul olunması artıq bu cür insanların özünü qiymətləndirməsini yüksəldir və onların bərabər hüquq və bərabər imkanlar uğrunda mübarizəsinə yeni nəfəs verir. Bu isə onlarda cəmiyyətə və özlərinə qarşı olan aqressiyanın azalmasına gətirib çıxarır. Əlilliyi olan uşaqların özünüqiymətləndirmə bacarığı və fəallığı, aqressiyanın idarə olunması və onun təlimə, təhsilə istiqamətləndirilməsi uşaqlıqdan inkişaf etdirilməlidir. Uşağın erkən yaş dövründə onunla ünsiyyətdə olan hər kəs – valideyn, müəllim, həkim və digərləri bu modeli anlamalı və qəbul etməlidir.

Ədəbiyyat

1. Zamanov A.D., Əliyeva H.İ. Sosial işin əsasları. Dərslük, 452 s. Bakı-2015.
2. İnküziv siniflərdə təlimin təşkili. Bakı, 2018
3. Бэрон Р., Ричардсон Д. Агрессия. - СПб.: Речь, 2007
4. <https://akvobr.ru>